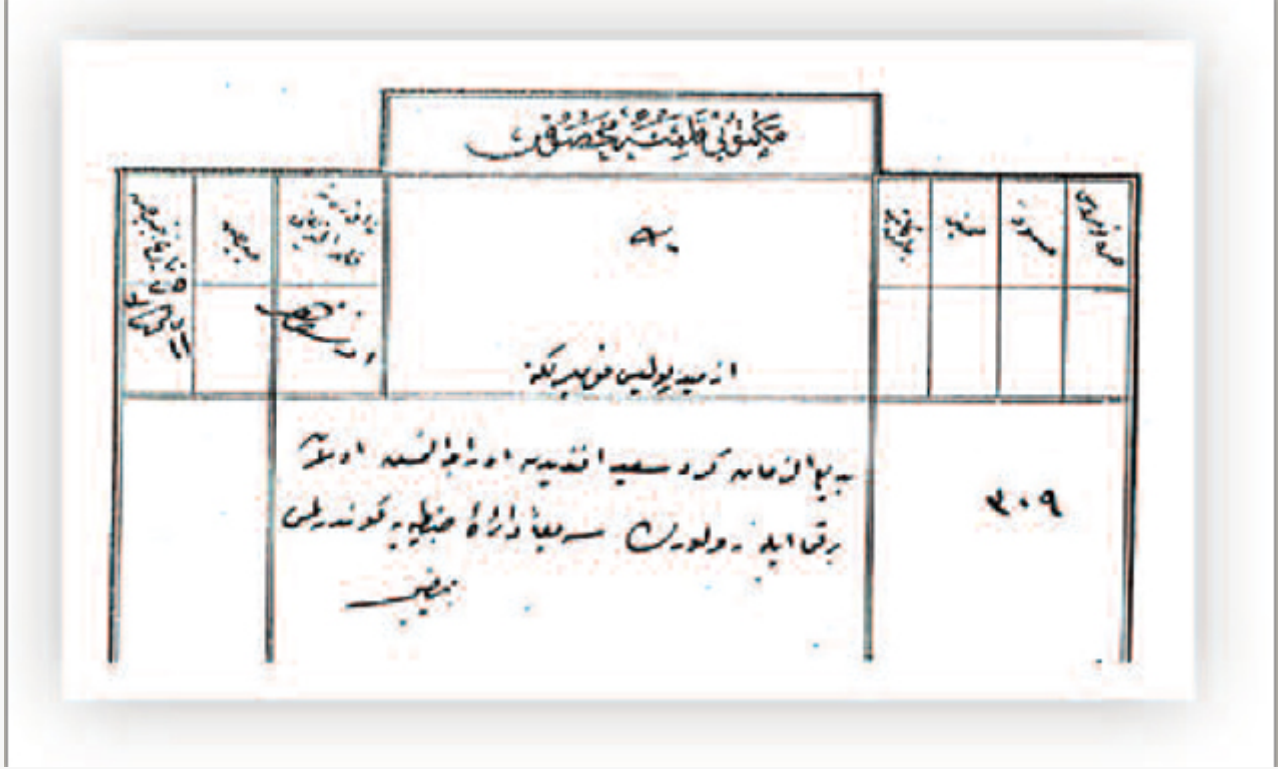

İzmit ve Saîd Nursî

Geçenlerde Lem'alar kitabından bir okuma esnasında, Yirmi Sekizinci Lem'anın "İkinci Kerâmet-i Aleviye, Birinci Meselesi"nin sonunda "Hafız Tevfik'in fıkrasına tetimmedir" başlıklı açıklamada, "Sair fıkraların delâletiyle bu umumi hitapta hususî bir muhatap 'Saîd Nursî'dir.

O halde... zam edilse bin üç yüz yirmi beş (1325) eder. Çünkü şeddeli nun iki nun ve 'en-nursî'deki 'ye' şeddeli iki 'ye'dir. İşte o tarihte 31 Mart hadisesi münasebetiyle İstanbul'dan kaçarak muvakkat bir zaman mücadele-i maneviyeyi bırakmak niyetiyle hareket ordusundan firar edip İzmit'e geldiği tarihe tevafuk ediyor"1 ifadesinde geçen "İzmit" kelimesi dikkatimi çekti.

Buradan hareketle, doğma büyüme İzmitli olmam hasebiyle "İzmit ve Saîd Nursî" arasındaki ilişkileri araştırmak istedim.

Acaba Üstad Saîd Nursî, İzmit'e niçin, ne zaman gelmişti ve burada ne yapmıştı?

İlk olarak tabîî ki Risâle-i Nur Külliyyatı'na bakmalıydı. Külliyyatı taradığımda dört yerde İzmit lafzının geçtiğini gördüm. Birincisi yukarıya aldığım Lem'alar'daki kısım. İkincisi Tarihçe-i Hayat'ta geçmektedir: "Hürriyetten sonra mücahid arkadaşlarıyla beraber İttihad-ı Muhammedî (asm) Cemiyetini kurmuşlar, cemiyet pek kısa bir zamanda inkişafa başlamış, hatta Bediüzzaman'ın bir makalesiyle Adapazarı ve İzmit havalisinde elli bin kişi cemiyete dâhil olmuştu."2

Üçüncü olarak da, Kastamonu Lahikası'nda geçmektedir: "Feyzi'nin ve Salahaddin'in asker olması dolayısıyla Üstad hafif tebessüm ederek: 'Sizi onlar alamazlar. Vazifeniz var, davet ediliyorsunuz. Çünkü lisanla olmasa da hâl ü etvarınız o vazifeyi görecektir' dedi. Hakikaten Selahaddin asker olduğunda mübarek Ramazan'da İzmit'in Tavşan Tepesi'nde havanın müsaadesizliğine rağmen yine cemaatle teravih namazı kıldırması...."3

Dördüncü olarak Sikke-i Tasdik-i Gaybî kitabında geçmektedir: "İşte merkezi Gerede, Bolu ve Düzce olan bu kanlı zelzele, Risâle-i Nur'un dördüncü bir kerâmeti idi. Bu gazete şu malûmatı veriyor: Ankara, Bolu, Zonguldak, Çankırı ve İzmit vilâyetlerinde fazla kayıplar varmış... Bolu ile telgraf ve telefon hatları kesilmiş, zelzele mıntıkasında şiddetli bir kar fırtınası hüküm sürüyormuş. İzmit'te zelzele olurken şimşekler çakmış, şehir birkaç saniye aydınlık içinde kalmış."4

Hareket noktası olarak aldığım konuya mutabık olarak birinci ve ikinci yerlerdeki olayları incelememiz gerekecektir.

Önce kısaca o günkü, yani Üstad'ın İzmit'e geldiği ve bazı faaliyetlerde bulunduğu zamanın biraz öncesini hatırlamak gerekiyor.

31 Mart 1325 (13 Nisan 1909)5 Salı günü, Selanik'ten İstanbul'a Meşrutiyet muhafızı olarak gönderilmiş ve Taşkışla'ya yerleştirilmiş bulunan avcı taburları efradı, zabitlerini kışlalara hapsettikten sonra gece yarısına doğru Sultanahmet meydanında toplanarak büyük bir isyan başlattılar.⁶

Bu isyan sırasında, Bediüzzaman'ın rolü daima yatıştırıcı olmuştur. Makaleleriyle, hitabeleriyle, isyan eden 8 avcı taburuna karşı bizzat yaptığı konuşmalarıyla⁷, onları subaylarına itaate davet etmiş ve bunda da başarılı olmuştur. 31 Mart'ın o karışık günlerinde Bediüzzaman, İzmit'e gitmiştir.⁸ İzmit'e bağlı Yarımca ve Kalburcu beldelerinde bazı çalışmalarda bulunmuştur.⁹

Bediüzzaman olayda yatıştırıcı rol oynamasına rağmen, o karışık ortamda, (kendisinden daha önce tedirgin olmuş yönetim tarafından) İzmit'te yakalanarak İstanbul'a getirilmiş, (Ceride-i Sofiye gazetesinin 2 Mayıs 1909 (18 Nisan 1325) tarihli haberine göre 1 Mayıs 1909'da tevkif edilmiştir.) Divan-ı Harb-i Örfi'de yargılanmış ve beraat etmiştir.¹⁰

Tam burada, İzmitli gazeteci ve o zamanın İzmit'teki İttihad ve Terakki cemiyetinin ileri gelenlerinden olan Rifat Yüce'nin¹¹ 'Kocaeli Tarih ve Rehberi' isimli kitabından alıntılar yapmak istiyorum.

R. Yüce'nin yazdığına göre; Üstad Bediüzzaman İzmit'e geldiğinde, bu durumu İttihad ve Terakki cemiyetinin merkezine bildiriyorlar. Merkez de tutuklanmasını söylüyor ve Üstad gözaltına alınıyor.¹²

Kitabının daha sonraki sayfalarında Rifat Yüce, Üstad'ın İzmit'e gelişini ve aralarında geçen ilişkileri ve konuşmaları şu şekilde aktarıyor:

"31 Mart olayı olduktan sonra, gün aşırı cemiyette toplantılar yapıyorduk. Yeni haberler öğrenmek için her gün İstanbul'dan gelen treni karşılamak için istasyona giderdim. Bir gün gittiğimde trenin askerle dolu olduğunu gördüm. Hareket Ordusu İstanbul'a yaklaştığında İstanbul'da isyan etmiş olan askerler sırayla memleketlerine gidiyorlarmış. Onlarla biraz konuştum. Bu hareketlerinin iyi olmadığını ve geri dönmelerinin gerektiğini söyledim. Onlar da 'Memleketimize bir gidelim düşünürüz' gibi bir cevap verdiler. Ertesi gün yine istasyona gittiğimde geç kalmıştım. Tren gelmiş, yolcular şehre doğru geliyorlardı. Aralarında farklı elbiseli bir zat gördüm. Herkes ona bakıyordu. Kim olduğunu sordum. Bediüzzaman Said Nursî dediler. Bu zatın şöhretini daha Meşrutiyet ilân edilmeden önce duyuyordum. Diyorlardı ki; 'Doğudan bir Kürt Hoca gelmiş, İstanbul ulemasının takdirlerini kazanmış.' Meşrutiyet ilân edildikten sonra bu zat matbuat sahasına çıktı.¹³ (...) Fikri ve mütalâaları halkın dini hislerini okşar surette olduğundan onun yazısı çıkan gazeteler çok okunurdu. Said Nursî İstanbul hamallarının kaba kumaştan yaptırmış oldukları dayanıklı elbiselerden giyinmiş, ama buna birçok ilaveler yapmış, kollarına yakasına çeşit çeşit yamalar, allı, mavili, kırmızı ve pembe ve açık ve kolları, renk renk ve insanın aklına ne türlü gelirse o renkleri Bediüzzaman'ın elbisesinde bulabilirsiniz. Böyle türlü renklerin olması bilgin olduğuna işaretmiş. Sarığı da aynı şekildeydi. Ben bunun benzeri birisini görmüştüm ama o meczuptu. Fakat bu öyle değil."¹⁴

R. Yüce, bunları söyleyerek, kendisine verilen "Bediüzzaman'ın maddî ihtiyaçlarıyla (yatacak yer temini vs.) ilgilenmek, fikirlerini anlamak" gibi görevleri için bir otele yerleştiriyor. Yemek yediriyor. Üstad da namazını kılıp uykuya çekiliyor. Bu arada İttihad ve Terakki merkezinden Bediüzzaman'ın tutuklanması için emir geliyor. Tutuklanıyor ve İzmit Polis dairesinde Divan-ı Harb'e çıkarılıncaya kadar tutuklu olarak alıyor.

Otelde İzmit eşrafından ve özellikle muhafazakâr kısımdan birçok kişi ziyarette bulunuyor. Bu arada Rifat Yüce de bazı sorular soruyor. Bu sorular ve cevapları şöyledir;

"1. İstanbul bilginleri ile konuşma yapıp yapmadıklarını sordum. Cevaben; 'İstanbul bilginleri ile görüştüm. Onlar çok iyi adamlar, fakat pek çokları derin bilgin değillerdir.' dedikten sonra içlerinde farsça bilenlerin az olduğunu ilave etti. 'İçlerinde sarf ve nahiv kaidelerle mantık, beyan, belagat, bedii, fıkıh usulü, fıkıh, kelâm, hikmeti atik iyi bilenler var' diyerek takdir eden bir dil ile anlatmıştı.

“2. ‘Niçin memleket elbisesini giyiyorsunuz?’ sorusuna da; ‘Bizim memleket halkı böyle giyer, ben de o halktan biriyim. Hocalar içinde İstanbul bilginleri gibi seçilmiş ayrı bir elbise yoktur. Yalnız bu renkler bilgin olduğuna işarettir’ dedi.

“3. İnkılâbı nasıl karşıladığı sorusuna cevabı ise; ‘İnkılâbı iyi karşıladım. Allah’ın emri mucibince hareket edilirse iyi.. Fakat İstanbul’un kötü düşünceli adamlarının elinde âlet olursa tabi kötü olur. Ben İnkılâb’dan sonra Selanik’e gittim. Niyazi ve Enver beylerle görüştüm. Onların fikirleri ve yapmak istedikleri şeyler çok iyi, fakat iş İstanbul’da bozuluyor.’

“4. Muhaliflere ve gazetelere yazdıkları hakkında sorduğum soruya cevabı; ‘Meşrutiyet ilan edildikten sonra İstanbul gazetecileri yanıma geliyorlar. Onlarla konuşurken söylediklerime, ertesi gün gazetelerinde birçok şeyler daha ilave ettikleri halde görüyorum. Zira yazım düzgün değildir ve kitâbetim yoktur. Onlar iyi kâtip, gazete usûlü üzerine yazıyorlar. En çok yazı da İkdâm gazetesine veririm. O hep doğru yazıyor. Volkan ve Serbesti gazeteleri çok ilâve yapıyorlar. Ben ancak gazetede görüyorum’ dedi.

“5. İstanbul’dan niçin kaçtığını ve sonra ne yapacağını sordum. Cevaben; ‘İstanbul’dan korkudan kaçmadım, bir karışıklık var da ondan geldim. Buradan da Anadolu içlerine gideceğim’ dedi.

“6. Saraya gidip gitmediğini ve Padişahla görüşüp görüşmediğini sordum. ‘Önceden Abdülhamid ile görüşmüştüm. Fakat dün de saraya gittim. Millet arasında fitne fesat ika eden emrin şer’an halli vacip olduğunu söyledim. Bunun üzerine bugün de buraya geldim’ dedi.”¹⁵

Bu soru-cevaplar karşısında R. Yüce, Bediüzzaman’ın Anadolu içlerinde yaşamış olmasına rağmen birçok ilmi okuduğuna ve bilgi sahibi olduğuna karar veriyor. Kaç yaşında olduğunu sorup, 32 olduğu cevabını alıyor. Yaşını söyledikten sonra da Üstad Said Nursî; “Fakat bu son sekiz ay içinde yarım asırlık olaylara şahid oldum” diyor.

Daha sonra, R. Yüce’nin, kitabında, Üstad Bediüzzaman’ın İstanbul’daki karışıklık esnasında Padişah’la görüşmesinin ve sonrasında Anadolu’ya geçmesinin incelenmeye değer olaylar olduğunun altını çizmesi düşünülecek bir şeydir. Tutuklanmasının da buna göre normal olduğuna karar veriyor, kendince.

İzmit’te tutuklanarak, İstanbul’da mahkemeye çıkartılan Bediüzzaman, Şeriat isteyen ve o hadisede ismi karışan on beş kadar idam edilen hoca mahkeme binasının bahçesinde asılı durdukları ve kendisi de pencereden onları gördüğü bir halde muhakeme olunur. Mahkeme reisi Hurşid Paşa sorar:

“Sen de Şeriat istemişsin?”

Bediüzzaman cevap verir: “Şeriatın bir hakikatine, bin ruhum olsa feda etmeye hazırım. Zira Şeriat, sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat, ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil!”¹⁶

Bediüzzaman’ın divan-ı harpteki bu kahramanca müdafaası, o zaman iki defa tab edilip neşredilmiştir. O dehşetli mahkemeden idamını beklerken beraat etmiş ve mahkemeye teşekkür etmeyerek, yolda Bayezid’den tâ Sultanahmed’e kadar, arkasında kalabalık bir halk kitlesi mevcut olduğu halde, “Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!” nidâlarıyla ilerlemiştir.

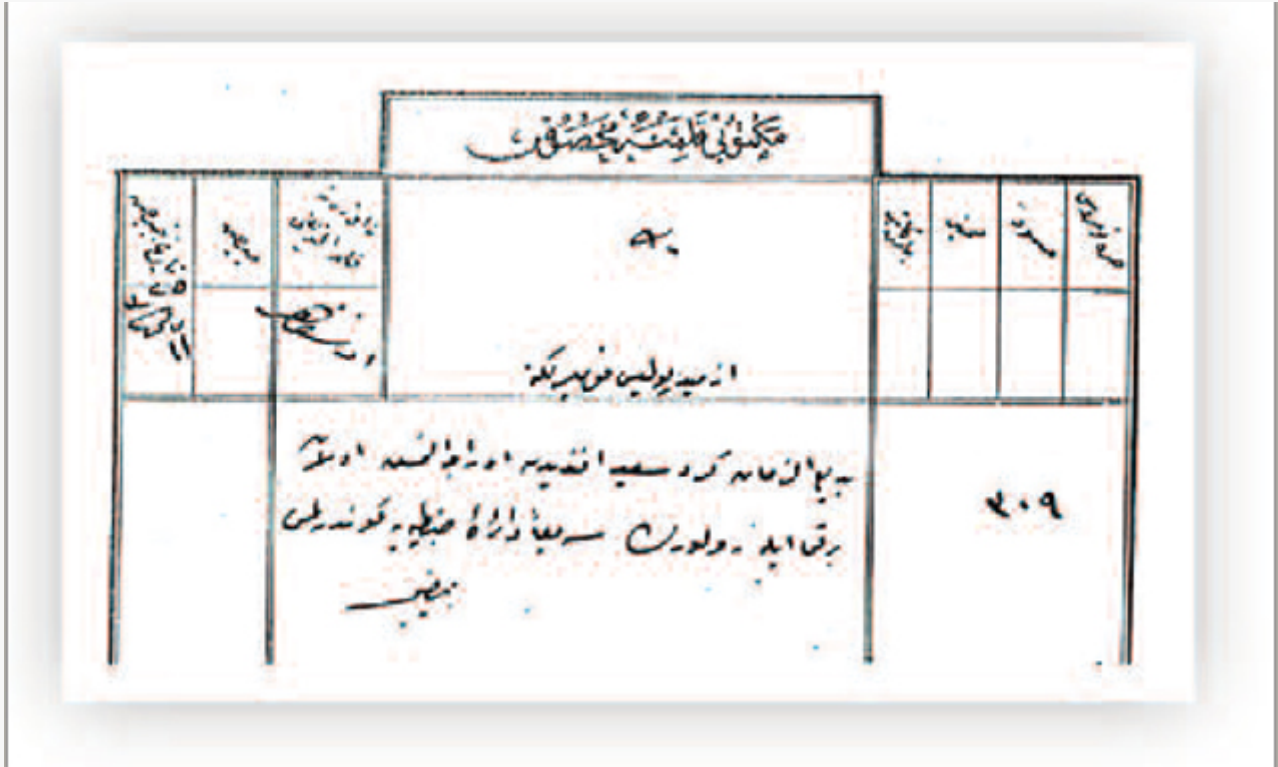
Bediüzzaman İstanbul’da 31 Mart Olayı’nın akışını tasvip etmeyerek İstanbul’u terk etmesi üzerine gittiği İzmit’te yakalandığı zaman kama ve rovelverine el konulmuş olmalıdır ki; 24 Mayıs 1909 tarihinde Zaptiye Nezareti, İzmit Polis Komiserliği’ne bir tezkire göndererek Bediüzzaman’ın kama ve rovelverinin Zaptiye Nezareti’ne iade edilmesini ister.¹⁷ (Ek-1: Mektubî Kalemine Mahsus: İzmit Polis Komiserliği’ne, Bediüzzaman Kürd Said Efendi’den oraca alınmış olan bir kama ile rovelverin serian Daire-i Zabtiye’ye gönderilmesi. 11 Mayıs 1325 / 24 Mayıs 1909.) Bu talebin hangi saikten kaynaklandığı tam olarak bilinmemekle beraber, Bediüzzaman’ın Divan-ı Harb-i Örfi’de beraat ederek suçsuzluğu ortaya çıktıktan sonra eşyalarını tekrar iade etme gereği ortaya çıkmış olmalıdır.¹⁸

Bediüzzaman’ın tevkif edilip nezarete alınması ve sorgulanması olayı hakkındaki bir bilgi de “Ceride-i Sofiye” gazetesindedir. Bu gazetenin 18 Nisan 1325 Rumî, 1 Mayıs 1909 Miladî Cumartesi tarihli 6. sayısında şu haber geçmektedir: “İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti âzâsından bulunan “Kürd Hoca” denmekle maruf Bediüzzaman Said, dün

İzmit'te tevkif edilerek şimendiferle Dersaadet'e gönderilmiş ve Daire-i harbiyeye i'zam (yönlendirme) kılınmıştır."19

Ayrıca, Bediüzzaman'ın duruşma günleri ve tahliye günleri hakkında ise "Tanin" gazetesi, 10-11 Mayıs 1325 (23-24 Mayıs 1909) tarihli nüshaları ve 260 ve 261'inci sayılarında şu malûmatı vermektedir: "Ceride-i Sofiye ve Tanin gazetesinin bu haberlerine göre, Bediüzzaman Hazretleri 31 Mart olayında sadece 23 gün hapis ve nezarete kalmış oluyor. Çünkü 31 Mart hadisesi, Miladi 13 Nisan'da başlamış, on bir gün isyan hareketleri devam etmiş, on birinci gününde, yani 24 Nisan'da Hareket Ordusu müdahale etmiş ve bastırmıştır. Bediüzzaman ise, Ceride-i Sofiye'nin haberine göre, 30 Nisan 1909 Cuma günü tutuklanmış.. Ve Tanin gazetesinin haberine göre, 23 Mayıs 1909 pazar günü baraet ederek serbest bırakılmıştır. Bundan sonraki durum, Bediüzzaman'ın Divan-ı Harb mahkemelerindeki müdafaalarından anlaşıldığı vechile, tahliye olduğu tarihten bir gün sonra, yani 25 Mayıs 1909 salı günü Divan-ı Harb-i Örfî 1 nolu mahkemesinde yaptığı müdafaalarından sonra da beraat etmiştir.

Hareket Ordusu gelip İstanbul'u kuşattığı Rumi 11 Nisan 1325'te (Milâdî 24 Nisan 1909) İttihad-ı Muhammedi üyelerini yakalamaya başladıkları günlerde Bediüzzaman Hazretleri, hayatını ucuza sarf etmemek ve koruma altına almak niyetiyle İstanbul'dan ayrılp İzmit'e gitmiştir. Bediüzzaman'ın İzmit'te beklediği günlerde miladi 27 Nisan 1909 Sultan Abdulhamid'in halli gerçekleştirilmiş oluyordu. Miladi 30 Nisan 1909'da da Bediüzzaman Hazretleri İzmit'te yakalanıp tevkif edilerek İstanbul'a götürülmüş 23 gün Harbiye Nezaretinde tutuklu bulundurulmuş, 2 nolu Divan-ı Harb Mahkemesinde sorgulandıktan sonra tahliye edilmiştir. Bir gün sonra da, 1 nolu Divan-ı Harp Mahkemesi'nde yargılanmış, gayet merdane ve pervasızca müdafaaları sonunda bereat almıştır.20

Ek-1:

Mektubî Kalemine Mahsus: İzmid Polis Komiserliği'ne, "Bediüzzaman Kürd Said Efendi'den oraca alınmış olan bir kama ile rovelverin serian Daire-i Zabtiye'ye gönderilmesi." 11 Mayıs 1325/24 Mayıs 1909. ZB., 629/55

(Yeni Asya, Enstitü Sayfası, 4.30.2004, Ayrıca Bkz.: Selim Sönmez, "Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Olayı'ndaki Tavrı", Köprü, Sayı: 78 (Bahar-2002), s. 115-131). Tutuklananlar arasında Said Nursî de vardı. İkazları ile yanlış anlaşılmanmayı dilerken yine yanlış anlaşılmaktan kurtulamamıştı. Ceride-i Sofiye gazetesinin 2 Mayıs 1909 (18 Nisan 1325) tarihli haberine göre 1 Mayıs 1909'da tevkif edilmiştir.*

* "İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti azasından bulunan Kürt Hoca demekle maruf Bediüzzaman Said dün İzmit'te tevkif olarak şimendiferle Dersaadet'e gönderilmiş ve daire-i harbiyeye izam kılınmıştır." (Ceride-i Sofiye gazetesi, 18 Nisan

1325/11 Rebiülahir 1327); Bu bilgi, Osmanlıca Lemalar'da yer alan 28. Lem'a'da şöyle desteklenmektedir: "...işte o tarihte 31 Mart hadisesi münasebetiyle, İstanbul'dan kaçarak muvakkat bir zaman mücahede-yi mâneviyeyi bırakmak niyetiyle "Hareket Ordusu"ndan firar edip İzmit'e geldiği tarihe tevafuk ediyor." (Bediüzzaman Said Nursî, Lem'alar, Osmanlıca, İstanbul, 1996, s. 647) Bu metin Yeni Asya Neşriyat 'ın çıkardığı Lem'alar mecmuasının en son baskısında yer almaktadır.)

Dipnotlar:

- 1- Yeni Asya Neşriyat, Temmuz-2001, Lem'alar, 28. Lem'a, birinci nükte, haşiye, 333
- 2- Tarihçe-i Hayat.
- 3- Kastamonu Lahikası, sh:62
- 4- Sikke-i Tasdik-i Gaybî, 214
- 5- Tarihteki meşhur 31 Mart olayı tarihi
- 6- Şahiner, Necmettin, Bilinmeyen taraflarıyla B. S. Nursî Nesil yayınları, 30.Baskı, Ocak 2000, s.131
- 7- Nursî, B.Said. Hutbe-i Şamiye, İstanbul, YAN , s.95 (Ayrıca Bak. Volkan gazetesinin 110. sayısı)
- 8- Şahiner, Necmettin, Bilinmeyen taraflarıyla B. S. Nursî, Nesil Yayınları, 30. Baskı, Ocak 2000, s. 131 (Yüce, Rifat, Kocaeli Tarih ve Rehberi, Türk Yolu mat. İzmit, 1945)
- 9- Öztüre, Avni, Resim -Fotoğraf- Belgelerle Yarımca Tarihi, İstanbul, Çeltüt mat., 1971, Aralık, 93
- 10- Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Olayı sırasındaki davranışları hakkında ayrıntılı bilgi için, (Bkz.: Selim Sönmez, "Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Olayı'ndaki Tavrı", Köprü, Sayı: 78 (Bahar-2002), s. 115-131).
- 11- "Rifat Yüce, Osmanlıdan, Cumhuriyete Kocaeli tarihinde iz bırakan bir Türk aydınıdır. Kocaeli bölgesinde saltanat devrinde Türk halkının aydınlanmasında büyük emekleri geçmiştir. Rifat Yüce, 1925 yılında İzmit'te Türk Yolu gazetesini yayınlamaya başladı. Cumhuriyet Halk Partisi başta olmak üzere İzmit'teki bir çok sivil toplum kuruluşunun önde gelen yöneticileri arasında bulundu. 1945 Yılında Kocaeli Tarih ve Rehberi adlı Kocaeli tarihini anlatan bir eser yayımladı. Diğer eserleri Türk Yolu gazetesinde tefrika olarak yayınlanmıştır. İngilizce'den yapmış olduğu çeşitli çevirileri de yine bu gazetede yazı dizisi halinde yayınlanmıştır. Atatürk devrimlerinin Kocaeli bölgesinde uygulanışı sırasında her zaman en ön sırada yer aldı. Gazetesinde köy kalkınması sağlık, bayındırlık, sanayi, ticaret, siyaset, kültür ve spor gibi konularda birçok makaleler yazmıştır. Rifat Yüce 1952'de vefat etmiştir. Kocaeli bölgesine büyük ve önemli hizmetleri olan Rifat Yüce, şehrin yerel tarihine de hizmet etmiştir. Kocaeli Tarihi ile ilgili bu güne kadar yayınlanmış olan ilk ciddî eserin sahibidir." (Bu bilgi Vikipedi'den alınmıştır.)
- 12- Rifat Yüce, Kocaeli Tarih ve Rehberi, Eylül 2007, s.119
- 13- R.Yüce belki bilmiyordu ama, Üstad—bilindiği gibi—çok önceleri gazetelerde yazılar yazıyordu. (M.F.U.)
- 14- Agk. S.236
- 15- Agk, 236-237
- 16- Nursî, B. Said. Divan-ı Harbi Örfi, İstanbul, YAN, s.9-12
- 17- BOA., Z B., nr.629/55, 11 Mayıs 1325.
- 18- Sönmez,Selim, Köprü, Bahar-2004, sayı.86, Bediüzzaman Said Nursî'nin İlk İstanbul Hayatına Dair Bazı Belgeler.

19- Mufasssal Tarihçe-i Hayat Abdülkadir Badıllı

20- Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Olayı sırasındaki davranışları hakkında ayrıntılı bilgi için, (Bkz.: Selim Sönmez, "Bediüzzaman Said Nursî'nin 31 Mart Olayı'ndaki Tavrı", Köprü, Sayı: 78 (Bahar-2002), s. 115-131).

21 Eylül 2010